

Valentina Živković

Iskustvo na samrtnoj postelji: ikone kao mentalne slike Pripreme za "dobru smrt" u kasnosrednjovjekovnom Kotoru

U radu se analiziraju zapisi o ikonama u testamentima Kotorana iz 14. i 15. stoljeća. Prema pisanim izvorima, u ovome je gradu na istočnoj obali Jadrana postojala praksa da se na smrti oporučno ostavljaju novčana sredstva za izradu ikona i drugih svetih slika. Posredno, oporučitelji su zavještali i odlazak na hodočašće u centre šovanja čudotvornih ikona i relikvija. O temi se raspravlja ponajprije u okviru osnovnog konteksta u kojem se spominju ikone - testamentarna devocionalna struktura i program *pro remedio animae*. U tom je smislu definiran značaj i koncept ikona kao važnog elementa pripreme za "dobru smrt" i moćnog izraza nade u spas duše nakon smrti. Analiza ove teme, u kojoj su spomeni ikona u pisanim izvorima postavljeni kao okosnica, nužno dotiče pitanje granica ikonologije, interdisciplinarnog i strukturalističkog metodološkog pristupa. Naime, ikone o kojima je riječ u radu nisu sačuvane. Također, ne može se tvrditi da su zaista i postojale. Upravo zbog toga, potrebno je kontekstualizirati ulogu koju su ikone imale u okviru oporučne prakse. One su postojale prvenstveno kao mentalne slike koje je umirući zamišljao, vjerujući u pomoć Bogorodice i svetaca zaštitnika na putu spasenja duše. Ovdje su, također, povučene paralele s opisima vizija bl. Ozane u hagiografskoj književnosti. U obje vrste pisanih svjedočanstava govori se o ikonografskim predodžbama, koje su bile naročito zastupljene u vremenu iz kojeg potječu pisani izvori. Tako se u 14. st. pojavljuje spomen Bogorodice i svetaca zaštitnika (posebno omiljene tripartitne kompozicije) dok su u 15. i početkom 16. st. česti spomeni *Madonna Misericordia* i *Immaculata conceptione*. Analizirane u ovakvom kontekstu, ikone koje su do danas sačuvane samo u vidu pisanog spomena, postaju osnova za istraživanje religioznih obuzetosti i ukusa kasnosrednjovjekovne kotorske zajednice.